

ТИПИ ДІАЛОГОВИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВІ КИТАЙСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.

Стаття присвячена вивченню особливостей процесів реструктуризації та модифікації писемних норм китайської літературної мови (веньянь) за Республіканської Ери та виявленню типів діалогових конструкцій у мові китайської художньої літератури ХІХ ст.; розкриттю відмінностей між діалоговими конструкціями ХVІІІ та ХІХ ст. у китайських художніх текстах та їх тенденції до європейської моделі.

Ключові слова: діалогічна єдність, діалогова конструкція, діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення/дискусія.

Білянина В.І. Типы диалоговых конструкций в языке китайской художественной литературы ХІХ ст. Стаття посвящена изучению особенностей процессов реструктуризации и модификации письменных норм китайского литературного языка (веньянь) в период Республіканской эры и обнаружению типов диалоговых конструкций в языке китайской художественной литературы ХІХ ст.; раскрытию различий между диалоговыми конструкциями ХVІІІ и ХІХ ст. в китайских художественных текстах и их тенденции к европейской модели.

Ключевые слова: диалогическое единство, диалоговая конструкция, диалог-расспрос, диалог-договор, диалог-обмен впечатлениями, диалог-обсуждение/дискуссия

Bilianina V.I. The types of the dialogue structures in the language of the Chinese literature of the ХІХ century. The article examines the characteristics of the processes of restructuring and modification of written rules of the Chinese literary language (wenyan) during the Republican era and detection of the types of dialog structures in Chinese literature of the ХІХ century; disclosure of the differences between the dialogue structures of the ХVІІІ and ХІХ century in Chinese literary texts and their tendency to the European model.

Keywords: dialogical unity, dialogic design, dialogue, questioning, dialogue, agreement, dialogue, exchange of experiences, dialogue, discussion / debate

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. На початку ХХІ ст. проблема діалогу набуває своєї актуальності. Саме шляхом переосмислення та розширення поняття діалогу відбувається маркування нових культурних реалій. Ідеї розширення діалогу стають підґрунтям нового наукового та філософського бачення світу. Дослідження діалогу є актуальним напрямком сучасної комунікативної лінгвістики. Прагнення проаналізувати та дослідити комунікативний процес стало актуальним з ХХ ст.

М.М. Бахтін [Бахтин 1994], Н.С. Валгіна [Валгина 2003], В.М. Волошинов [Волошинов 1993], О.О. Леонт'єв [Леонт'єв 1975] тощо досліджували діалог з різних позицій (філософської, психологічної, лінгвістичної, лінгвокогнітивної, психолінгвістичної, комунікативно-прагматичної, дискурсивної), проте завданням статті є аналіз типів діалогових конструкцій та діалогічних єдностей у китайських художніх текстах та їх порівняння з європейськими моделями.

Мета статті – встановлення типізації діалогових конструкцій у китайських художніх текстах ХІХ ст. та виявлення їх динаміки протягом ХVІІІ – ХІХ ст.

Об'єктом статті є діалогові конструкції у китайських художніх текстах ХVІІІ – ХІХ ст.

Предметом статті є зміни у формуванні та становленні діалогових конструкцій, відображених у художньому мовленні китайських письменників ХVІІІ – ХІХ ст.

Завдання статті:

- представити методику аналізу діалогових конструкцій у китайській мові;
- проаналізувати типи діалогових конструкцій у китайських художніх текстах ХІХ ст.;
- проаналізувати структурно-функціональні зміни у діалогічних єдностях ХVІІІ – ХІХ ст.

Наукові результати та перспективи подальшого дослідження. Дослідження діалогу та його структури як засобу міжкультурної комунікації є одним з провідних напрямків сучасних лінгвістичних досліджень. Цим питанням західні дослідники почали займатися з ХХ ст. Схід не був активним у дослідженні окреслених проблем, проте східні мови дедалі більше стають об'єктом наукового спостереження та аналізу.

Діалог з різних позицій був предметом вивчення у працях М.М. Бахтіна [Бахтин 1994], Н.С. Валгіної [Валгина 2003], В.М. Волошинова [Волошинов 1993], О.О. Леонтьєва [Леонтьев 1975] тощо, у яких було сформовано якісне підґрунтя для подальшої його розробки.

Спираючись на роботи зазначених науковців, було розширено модель діалогічної єдності, запропонованої Ніколаєвою С.Ю. [Ніколаєва 2002], співвіднесено їх з типізацією діалогів Дугласа Уолтона та Еріка Краббе [Walton 1992; Krabbe 1992] і представлено узагальнену схему діалогічних єдностей з деталізацією різновидів *діалогових конструкцій*, зокрема семантичних та функціонально-семантичних типів діалогічних єдностей, що їх утворюють.

Під *діалоговими конструкціями* розуміємо поєднання функціональних типів діалогу (Діалог-Розпитування, Діалог-Домовленість, Діалог-Обмін враженнями та Діалог-Обговорення/дискусія), семантичних типів діалогічних єдностей (запитальний, інформативний, ініціативний, етикетний), різновидів діалогічних єдностей та їх співвіднесення в межах функціонально-семантичних типів діалогічних єдностей (схематичного представлення цього поєднання та порядку реплік конкретних діалогів). Ця узагальнена схема становить європейську модель діалогічної єдності.

Фактичним матеріалом дослідження діалогових конструкцій у мові китайських художніх текстів XIX ст. слугував роман "悲伤逆流成河" [徐则臣 2007] ("Ріка скорботи" Сю Дзечена). Застосовані методика зіставно-типологічного, історико-порівняльного, контекстуально-інтерпретаційного, кількісно-якісного та трансформаційного аналізу дали можливість простежити динаміку зміни станів діалогових конструкцій у китайських художніх текстах XVIII та XIX ст. та їх співвіднесення з європейськими зразками.

Демонструючи еволюцію китайського роману кінця XVIII – початку XX ст., російський китаїст Володимир Семанов не проводить чіткого розмежування між творами XIX та XX ст. [Семанов 1970, с. 143]. Пропонуємо розглянути ці два сторіччя на прикладі текстів, які демонструють одну з епох цього періоду: республіканську, маоїстську та постмаоїстську ери [Семанов 1970, с. 150], де XIX ст. презентує республіканську еру в китайській художній літературі.

Китай XIX ст. визначається як "напівколоніальна та напівфеодальна країна", що з початком сильної цивілізаційної експансії західного світу втратила повноту державного суверенітету [Зограф 1968, с. 150]. Європейці отримали бажані привілеї для торгівлі на території Китаю, доступ до його сировини та робочої сили. А китайці змушені були зацікавитись Заходом і вивчати його досвід, насамперед, військовий.

Як відомо, європейці у кінці XIX ст. переймалися двома ідеями – концепцією Ч. Дарвіна, яка пояснювала логіку розвитку живих організмів, і концепцією К. Маркса, яка пояснювала логіку розвитку суспільства. Китайців більше зацікавила друга, адже, по-перше, вони самі мали потужну традицію соціально спрямованої філософії, а по-друге, мали соціальну кризу у власному суспільстві, з якої шукали вихід. У зв'язку з цим марксизм швидко поширився в Китаї наприкінці XIX ст.

У Китаї починають формуватися три напрями на подальший розвиток країни.

1. Перший, який представляли прибічники реформ на чолі з Каном Ювее (китайським мислителем, філософом, вченим, державним та громадським діячем, лідером реформаторського руху в Китаї на межі XIX–XX ст., який очолював рух за реформи 1898 р., був одним з перших теоретиків китайського націоналізму) і які вважали, що необхідно поєднати власну тисячолітню традицію з економічними досягненнями Заходу й обстоювали необхідність конституційної монархії у Китаї;

2. Другий, пов'язаний із добою революції на чолі з Сунь Ятсеном (відігравшим важливу роль у поваленні династії Цін під час Синьхайської революції, першим тимчасовим президентом Республіки Китай, після її заснування у 1912 році, а згодом одним із засновників та лідером партії Гоміньдан) і зорієнтований на повалення монархії у Китаї, і як наслідок, встановлення республіки і запровадження зарубіжного досвіду в усіх сферах життя.

3. Третій напрям поєднав противників усього іноземного – це був масовий народний рух, який вбачав в іноземцях причини негараздів. Організація, яка керувала рухом, називалась Іхетуань – "Об'єднання миру і справедливості". Його представники повстали проти іноземного втручання в економіку, внутрішню політику та релігію Китаю.

Отже, суспільство в Китаї розшаровується, і починається "боротьба ідей", яка завершується збройними конфліктами. Зокрема, іхетуанці піднімають повстання проти іноземних сил, яке згодом підтримує й імператорський двір, сподіваючись на перемогу іноземних сил, однак озброєна армія восьми іноземних держав придушує повстання і нав'язує імператорському двору принизливі договори.

Діяльність другої сили – прибічників кардинальних змін – виявилась більш успішною – їм вдалося досягти мети і повалити імператорський лад у Китаї. На чолі цієї сили був Сунь Ятсен. У 1905 р. в Японії він створює організацію "Союзна ліга", в основу програми якої закладає "три народні принципи" – націоналізм, демократія, народне благоденство. "Союзна ліга" займається організацією повстань у різних провінціях Китаю, найбільше на півдні. Оскільки за китайським календарем 1911 рік відповідає поєднанню циклічних знаків сінь та хай, то революція отримала назву Сінхайської.

XIX ст. відіграло визначальну роль у творенні могутнього Китаю. Саме на цей час припадає створення Китайської Республіки. З XIX століттям пов'язані такі визначні для історії Китаю постаті, як Ден Сяопін (діяч комуністичної партії Китаю, один з керівників китайської держави, що проголосив курс на радикальну реформу з метою побудови соціалізму з китайською специфікою) та Мао Дзедун (китайський політичний лідер і теоретик маоїзму, засновник Китайської комуністичної партії, її лідер та організатор Великого походу та визвольної війни 1937–1949 рр., що завершилася встановленням Народної республіки і комуністичним правлінням у Китаї). Не менш визначальним був цей час і для розвитку китайської мови і художньої літератури.

У китайському художньому мовленні XIX ст. виявлено чотири функціональні типи діалогу: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями та діалог-обговорення/дискусія. Такі ж функціональні типи притаманні як китайському художньому мовленню XVIII ст., так і європейській моделі. Відмінності спостерігаються в якісному (семантичному) та кількісному наповненні даних функціональних типів діалогу. Причиною такого явища може бути постійне перебування на території Китаю іноземних місіонерів та торговців, про що свідчать праці історика Рейна Крюгера [Крюгер 2007, с. 379-390] та китаїста Володимира Семанова [Семанов 1970, с. 130].

Найчастотнішим у вживанні є функціональний тип Діалог-Обговорення / Дискусія (45%). Він представлений інформативним, запитальним та ініціативним семантичними типами діалогічних єдностей (табл. 1). Так само, як і у китайських художніх текстах XVIII ст., у його формі вираження відсутній етикетний семантичний тип, проте спостерігаємо появу ініціативного, що наближає цей тип діалогу до європейської моделі, яка, в свою чергу, представлена інформативним, ініціативним, етикетним та запитальним семантичними типами. Цей функціональний тип діалогу утворений поєднанням реплік: Питання/Відповідь/Повідомлення та Вигуку.

Так само, як і у XVIII ст., простежується відсутність реплік Привітання / Прощання / Вдячність, що пояснюється відсутністю етикетного семантичного типу діалогічних єдностей. Таким чином, модель цього типу діалогу майже збігається з відповідною моделлю XVIII ст., за єдиної відмінності – заміщення Припущення – Вигуком.

Таблиця 1.

Діалог-Обговорення/Дискусія	Європейська модель	Китайська модель (XVIII ст.)	Республіканський період (XIX ст.)
Семантичний тип діалогічної єдності	Інформативний Ініціативний Запитальний Етикетний	Інформативний Запитальний	Інформативний Ініціативний Запитальний
Функціонально-семантичний тип діалогічних єдностей	Привітання Прощання Вдячність Реакція Питання Відповідь Повідомлення	Питання Відповідь Повідомлення Припущення Реакція	Питання Відповідь Повідомлення Вигук

Друге місце за частотою вживаності посідає функціональний тип Діалог-Обмін враженнями (27%). Як і його відповідник XVIII ст., він виражається за допомогою інформативного та запитального семантичного типу діалогічних єдностей. Так само, як і у художніх текстах XVIII ст., етикетний семантичний тип відсутній. Проте, як і у попередньому типі діалогу (Діалог-Обговорення/Дискусія), семантичне забарвлення цього типу діалогу збагачується інформативним семантичним типом.

Діалог-Обмін враженнями Республіканської Ери складається з поєднання реплік Питання/Відповіді/Повідомлення та Вигуку. Таким чином, знову спостерігаємо явище додавання до отриманої у процесі дослідження китайської моделі XVIII ст. репліки Вигук.

Таблиця 2.

Діалог-Обмін враженнями	Європейська модель	Китайська модель (XVIII ст.)	Республіканський період (XIX ст.)
Семантичний тип діалогічної єдності	Інформативний Ініціативний Запитальний Етикетний	Інформативний Запитальний	Інформативний Ініціативний Запитальний
Функціонально-семантичний тип діалогічних єдностей	Питання Відповідь Повідомлення Спонування	Питання Відповідь Повідомлення	Питання Відповідь Повідомлення Вигук

Функціональний тип Діалог-Домовленість за своїми семантичними показниками залишається незмінним порівняно з відповідною китайською моделлю XVIII ст. і виражається ініціативним семантичним типом. За репліковим складом цей тип діалогу наближений до європейської моделі. В його складі також наявні репліки Питання та Відповідь, яких не має китайська модель XVIII ст. Таке явище можна пояснити тим, що продовжується процес діалогізації мовлення. Тому характерні для XVIII ст. значні за розміром репліки Повідомлення (що характеризувались багатофункціональністю свого використання) поступово поступаються місцем більш коротким та чітко сформульованим реплікам Питання/Відповідь. Спільним для трьох моделей (даної, європейської та китайської XVIII ст.) є наявність у складі реплік Спонування. Цілковито новим є поява репліки Вигуку.

Таблиця 3.

Діалог-Домовленість	Європейська модель	Китайська модель (XVIII ст.)	Республіканський період (XIX ст.)
Семантичний тип діалогічної єдності	Інформативний Ініціативний Запитальний Етикетний	Ініціативний	Ініціативний
Функціонально-семантичний тип діалогічних єдностей	Питання Відповідь Спонування Реакція	Повідомлення Спонування Реакція	Питання Відповідь Спонування Вигук

Для функціонального типу Діалог-Розпитування Республіканської Ери характерний запитальний семантичний тип діалогічної єдності з наявністю у його складі реплік Питання та Відповіді, як і у китайській моделі XVIII ст.. В європейській моделі цей функціональний тип діалогу представлений поєднанням реплік: Питання/Відповідь/Риторичне запитання та Повідомлення. Єдине, що відрізняє цю модель діалогу від свого відповідника у XVIII ст., є відсутність інформативного семантичного типу діалогічних єдностей. Це можна пояснити тенденцією до чіткості діалогових конструкцій, закріпивши за Діалогом-Розпитуванням лише запитальне призначення, для якого властиві репліки Питання/Відповіді.

Таблиця 4.

Діалог-Розпитування	Європейська модель	Китайська модель (XVIII ст.)	Республіканський період (XIX ст.)
Семантичний тип діалогічної єдності	Інформативний Ініціативний Запитальний Етикетний	Інформативний Запитальний	Запитальний
Функціонально-семантичний тип діалогічних єдностей	Повідомлення Питання Відповідь Ритор. запитання	Питання Відповідь	Питання Відповідь

У зв'язку з цим можемо стверджувати про якісну (семантичну) зміну моделі Діалогу-Розпитування, тоді як кількісний її склад залишається незмінним.

Однією з рис Республіканської Ери є поява Вигуків у складі майже всіх типів діалогів. Таке явище зумовлено революційними настроями того періоду. За твердженнями історика Рейна Крюгера, тогочасний Китай перебував в очікуванні громадянської революції [Крюгер 2007, с. 420]. Саме такий настрій вплинув на емоційне забарвлення реплік Вигуків та на збільшення кількості агітацій.

На кінець XVIII та XIX ст. літературною нормою виступав сформований на основі синтаксичних та морфологічних норм старокитайської мови веньянь. Як латина на Заході, веньянь був мовою культури на Сході. Не дивлячись на національні модифікації (веньянь у Японії, Кореї та В'єтнамі), людина, що володіла веньянь, мала змогу читати та розуміти твори, написані в одній з цих країн.

Веньянь був мовою філософської прози, новел, використовувався у сфері науки та техніки, політики тощо. На веньянь написані історії династій, медична, даоська та буддистська література. Байхуа, в свою чергу, слугував мовою живого спілкування, а також мовою міських повістей, драм та романів. Незважаючи на свою стійку структуру та відсутність гнучкості, веньянь майже не зазнав модернізації, проте байхуа поступово починає суттєво на нього впливати [Зограф 1968].

Однією з характерних рис кінця XIX ст. історики вважають рух "самоукріплення" [Крюгер 2007, с. 404-418]. Поразка від Японії продемонструвала Кан Ювею необхідність реформування не лише верхівки влади: необхідною умовою є розвиток соціально нижчих

верств. Було організовано "вчені спільноти", основним знаряддям яких стали газети. Безпосередньо програма реформ охоплювала скорочення бюрократичного апарату, підтримку торгівлі, реорганізацію армії та докорінні зміни в системі освіти [Крюгер 2007, с. 426]. Позитивні зміни та реформи поступово торкнулись і мови, що дало початок стандартизації письма та оформлення в ньому різних типів діалогових конструкцій.

Підсумовуючи, зазначимо, що ХІХ ст. стало часом вдосконалення діалогічного мовлення та оформлення діалогових конструкцій як взаємопов'язаних реплік двох або кількох людей. Ще однією визначальною рисою цього періоду стає розширення функціонально-семантичних різновидів діалогічних єдностей репліками Вигук та Спонування. Це пояснюється зростанням народних повстань, які тільки починають зображуватися в авантюрних та любовних романах, а на початку ХІХ ст. ця тематика вже набуває свого самостійного значення.

Дане дослідження побудовано на аналізі динаміки розвитку діалогових конструкцій у китайській літературі та їх порівнянні з європейськими відповідниками. Перспективою подальших досліджень може бути більш глибокий аналіз даного явища у різносистемних мовах.

Література

- Бахтин М.М. Работы 1920-х годов / М.М. Бахтин. – К.: Next, 1994. – 384 с. Валгина Н.С. Теория текста / Н.С. Валгина. – М.: Логос, 2003. – 250 с. Волошинов В.Н. Марксизм и философия языка: Основные проблемы социологического метода в науке о языке / В.Н. Волошинов. – Л.: Прибой, 1993. – 118 с. Зограф И.Т. Восстание ихэтуаней. Документы и материалы / И.Т. Зограф. – М.: Наука-ГРВЛ, 1968. – 276 с. Крюгер Р. Китай. Полная история поднебесной / Р. Крюгер. – М.: ЭКСМО, 2007. – 443 с. Леонтьев А.А. Общение как объект психологического исследования / А.А. Леонтьев // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – С.106-123. Николаева С.Ю. Сучасні підходи до викладання іноземних мов / С.Ю. Николаева, О.М. Шерстюк // Іноземні мови. – 2002. – № 1. – С. 39–46. Семанов В.И. Эволюция китайского романа конец XVIII начало XX в. / В.И. Семанов. – М.: Наука, 1970. – 342 с. Krabbe E. C. W. So what? Profiles for relevance criticism in persuasion dialogues / E. C. W. Krabbe // Argumentation. – 1992. – Vol. 6. – P. 271–283. Walton D. N. Types of dialogue, dialectical shifts and fallacies / D. N. Walton // Argumentation Illuminated. – 1992. – P. 133–147. 徐则臣. 悲伤逆流成河 – Xú zé chén. Bēi shāng nǐ liú chéng hé – Сю Дзечен. Ріка Скорботи [Електронний ресурс] / Дзечен Сю. – Режим доступу: <http://vip.book.sina.com.cn>

УДК: 811.112.2'42 (085.8)

ВЕЛИКА І.О.

(Запорізький національний університет)

ШЛЮБНЕ ОГОЛОШЕННЯ ЯК РІЗНОВИД РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

У статті наводиться дефініція поняття «шлюбне оголошення», визначаються особливості шлюбного дискурсу. Окреслюється структура шлюбного оголошення, його лексичні особливості. Доводиться належність шлюбного оголошення до рекламного дискурсу. У статті також проводиться аналіз німецькомовних шлюбних оголошень на предмет встановлення їх характерних особливостей.

Ключові слова: шлюбне оголошення, шлюбний дискурс, рекламний дискурс, адресант, адресат.

Великая И.О. Брачное объявление как разновидность рекламного дискурса (на материале немецкого языка).

В статье даётся определение понятия «брачное объявление», описывается структура брачного дискурса. Даётся описание лексическим и структурным особенностям брачного объявления, доказывается его принадлежность к рекламному дискурсу. В статье также анализируются брачные объявления, принадлежащие к немецкоязычному рекламному дискурсу, на предмет установления их характерных особенностей.

Ключевые слова: брачное объявление, брачный дискурс, рекламный дискурс, адресант, адресат.

Velyka I.O. Marriage announcement as a part of advertizing discourse (on the material of German language).

The definition of the notion “marriage announcement” is given in the article, the structure of marriage discourse is described. The lexical and structural peculiarities of marriage announcement are defined. The accessory of marriage announcement to advertizing discourse is proved. The announcements belonging to German advertizing discourse are analyzed in the article. Their main features are determined.

Key words: marriage announcement, marriage discourse, advertizing discourse, sender, recipient.